

معرفی مناطق گردشگری شهرستان ماهشان

سعید نورمحمدی، دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه علوم محیط زیست، دانشکده علوم، دانشگاه زنجان

فاطمه رجائی، استادیار، گروه علوم محیط زیست، دانشکده علوم، دانشگاه زنجان

Rajaei.Fatemeh@znu.ac.ir

فضل الله احمدی میرقائد، دانش آموخته دکتری، گروه محیط زیست، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان

چکیده

امروزه گردشگری و طبیعت گردی یکی از مهم ترین و بهترین و اساسی ترین اقدامات برای هر کشوری است که نگاهی روبه آینده دارد، هم چنین با توجه به آمارها، صنعت گردشگری و توریسم بعنوان یکی از چند صنعت درآمدزا در دنیا می باشد که جایگاه آن مخصوصا در کشورهای توسعه یافته به دلیلی مانند جذب منابع مالی، گسترش روابط و هم چنین عدم آلاینده گی و مهمتر از همه اینکه تزریق نشاط اجتماعی به جامعه دارد بسیار بالاست. هدف از این تحقیق معرفی مکان های مستعد گردشگری در شهرستان ماهشان در استان زنجان در برگیرنده منطقه حفاظت شده انگوران و پناهگاه حیات وحش انگوران است. از جمله مناطق مستعد توسعه گردشگری و اکوتوریسم قلعه بهستان، دودکش جن، تپه های گچی نمکی و بلند منطقه دندی، روستای پلکانی قوزلو، دره های کندیکلر، لاله های واژگون روستای خور، رودخانه قزل اوزن، مراکز فسیل دار دربند قارچی، چشمه آب گرم میانج، گیاهان خاص و بکر و دارویی، چشمه آبگرم ینگجه، منطقه سون تو است. امید است که این پتانسیل ها در این منطقه مورد نظر مسئولین در برنامه ریزی ها شود، چرا که مناطق بکر با طرح و ایده خوب و حسابگرانه و سرمایه گذاری ممکن خواهد شد و نتایج و عواید آن برای مردم منطقه و دولت در بر خواهد گرفت. با توجه به ورود گردشگران به شهرستان ماه نشان که خصوصا در ایام عید نوروز و فروردین ماه هر سال می باشد حدودا در این ماه ۲۱ هزار گردشگر وارد می شوند، و از نظر فراوانی هم قلعه بهستان، دریاچه خندقلو، دربند قارچی و روستای قزلو بیشترین تعداد گردشگر را جذب از آن خود کرده اند. با توجه به اینکه اکثر مناطق فوق در محدوده مناطق ۴ گانه سازمان حفاظت محیط زیست قرار دارند زون بندی مناطق گردشگری و توریسم گسترده می بایست با اجرای طرح مدیریت مناطق حفاظت شده اجرایی گردد تا ضمن استفاده های انسانی بتوان مناطق با حساسیت بیشتر و مناطق امن را حفاظت نمود.

کلمات کلیدی: آثار تاریخی، طبیعت گردی، ماهشان

مقدمه

کشور ما از نظر قرار گیری در منطقه سوق الجیشی یکی از بهترین نقاط دنیا از لحاظ تنوع هم حیات وحش و هم فون و فلور می باشد ، علاوه بر آن می توان گفت تمامی اقلیم ها در آن موجود می باشد، این کشور قابلیت های بسیار زیادی دارد ، و این را با نگاهی به گذشته ایران و حکومت های موفق در گذشته میرسیم، در پشت این موفقیت ها ، نظریات اهل فن و دانشمندان را در برنامه ریزی ها به کار می برده اند ، همچون شاه عباس که از نظرات دانشمندانی همچون میرداماد و شیخ بهایی استفاده می کرده و مهم تر از همه به آنها عمل می کرده ، که نتایج اعتماد به این ایده ها و طرح ها این شده که این مناطقی پر رونق در دل کویر به وجود آمده ، که هنوز بر رونق اقتصادی و فرهنگی آن منطقه تأثیر گذار است، در جهان امروز که منابع بسیار ارزشمند روبه اتمام می باشد ، به جای استفاده از معادن مثل نفت و زغال سنگ و صنایع و و مخصوصا صناعی که برای کشور پرهزینه است ، برنامه ریزی به این مهم ، یکی از حیاتی ترین تصمیمات برای یک دولت می باشد، البته این مهم در برنامه ریزی بلند مدت پرداخته شود. معاونت برنامه ریزی استانداری زنجان به بررسی و تعیین کشش توریستی استان از نظر قابلیت ها و موقعیت جغرافیایی و تأثیر آن در رشد و توسعه اقتصادی استان و کشور پرداخته و برنامه ریزی را مهمترین عامل ذکر کرده است. گسترش صنعت گردشگری در مکان هایی که پتانسیل بالقوه جذب گردشگر را دارند می تواند به عنوان ابزاری کارآمد در جهت رشد و توسعه همه جانبه جوامع میزبان به کار گرفته شود (Wang و همکاران، ۲۰۲۱). در فعالیت های مربوط به گردشگری طبیعی افراد با گروه های جهانگرد با هدف بهره گیری از زیبایی های طبیعی و جلوه های حیرت انگیز خلقت، به رشته کوه های مرتفع، کوهستان ها، کوهپایه ها، جنگل ها و سفر می کنند. برآورد شده است که گردشگری طبیعی تقریباً ۲۷ درصد سفرهای بین المللی را شامل می شود و وقتی به صورت نامناسب مدیریت شود می تواند اشتغال محلی و فرصت های توسعه بومی ایجاد کند و نیز منجر به حفظ محیط طبیعی گردد. شناسایی مناطق مستعد برای توسعه فعالیت های گردشگری از مهم ترین موضوعات برنامه ریزان گردشگری است (شیخ الاسلامی و همکاران، ۱۳۹۱).

روش تحقیق

این تحقیق برگرفته از بررسی منابع مختلف از جملات مقالات و پایان نامه های مرتبط با گردشگری در منطقه و نیز جمع آوری اطلاعات از بانک اطلاعات اداره کل محیط زیست استان زنجان می باشد. هم چنین مناطق مستعد گردشگری در شهرستان ماهنشان با بررسی های صحرایی مورد شناسایی و در این مقاله ارائه شده است.

معرفی منطقه

اولین همایش ملی
پارک‌های ملی و مناطق تحت حفاظت

از مهمترین مناطق قرار گرفته در شهرستان ماهنشان، منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش انگوران می باشد که داری حیات وحش غنی می باشد. موقعیت جغرافیایی منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش: ۳۶ درجه و ۳۰ دقیقه تا ۳۷ درجه و ۴۵ دقیقه شمالی و ۴۷ درجه و ۱۰ دقیقه تا ۴۷ درجه و ۵۰ دقیقه طول شرقی. پوشش گیاهی شامل لاله واژگون، درمنه، چوبک، گون، کلاه میر حسن، لاله، شقایق، کما، مرزه، شکر تیغال، گل حسرت به همراه درختان و درختچه هایی نظیر بنه، بادام، خینجوک، شیرخشت، زرشک، گردو و سنجد و حیات وحش منطقه شامل حیات وحش: قوچ و میش ارمنی، پازن، خرس قهوه ای، روباه معمولی، سیاهگوش، سمور سنگی، کبک دری، کبک چیل، باقرقره، سار، دال، شاه بوف، غاز خاکستری، تنجه، آنقوت، حواصیل، خوتکا، اگرت بزرگ، افعی زنجانی، لاک پشت افغانی و ماهیانی از جمله سفید رودخانه ای، سس، زرده پر، اسبله است. در سال ۱۳۴۹ تحت حفاظت قرار گرفت و زیستگاه قوچ و میش ارمنی و پازن می باشد. محدوده پناهگاه حیات وحش انگوران در سال ۱۳۵۴ تحت حفاظت قرار گرفته است و از نظر پوشش گیاهی و جانوری مشابه پناهگاه حیات وحش انگوران می باشد. این دو زیستگاه متصل به یکدیگر بوده و در شهرستان ماهنشان قرار دارند.

آثار مهم تاریخی و طبیعت گردی منطقه

۱- قلعه بهستان که مهستان هم نام دیگر آن است با طول تقریبی ۲۵۰ متر، در ساحل جنوبی قزل اوزن مربوط به دوره ساسانیان می باشد، و با شماره ۱۴۵۸ در فهرست آثار ملی میراث فرهنگی کشور به ثبت رسیده است، این سازه طبیعی، انسانی و صخره ای، جلوه طبیعی بسیار زیبایی از فرسایش کنار رودخانه قزل اوزن را به نمایش گذاشته است و از قلاع اسماعیله می باشد دوره میانی اسلامی و حد فاصل قرن هفت و هشت هجری قمری می باشد، طاقچه ها و پلکان ها از ویژگی های ظاهری این بنا هستند و همچنین زمانی محل زندگی بوده است. این قلعه در کنار رودخانه قزل اوزن واقع شده، و یکی از مناطق با پتانسیل بالا در منطقه می باشد.

۲- دودکش جن اثر طبیعی از فرسایش آب و باد ستون های بلند خاک رس فشرده در بالای این ستونها تخته سنگ بزرگی وجود دارد مسطح که ظاهری مانند دودکش دارد زیرا در گذشته هر چیز برای انسان سخت بوده به دیو و جن لقب می داده اند دلیل خاصی بر ای این اسم نبوده تنها به خاطر باورهای قدیمی این اسم شکل ظاهری آن منطقه.

۳- تپه های گچی نمکی و بلند منطقه دندی: این تپه های زیبا برای کشاورزی و کشت و همچنین درختکاری به دلیل نمکی بودن و آهکی بودن مناسب نیستند، و قابلیت تبدیل به یکی از چشم اندازها و نقاط گردشگری می باشند.

۴- روستای پلکانی قوزلو در ۳۷ کیلومتری شهر دندی با جمعیت ۲۷۰ نفر از روستای بخش انگوران و دهستان انگوران می باشد، طبیعت قوزلو طبیعت بکر و زیبایی است که از کنار آن رودی رد می شود، روستای پلکانی که ماسوله زنجان معروف است. این روستای زیبا به دلیل ییلاقی بودن و برخورداری از آب و هوای مناسب گیاهان گوناگون دارویی و غیره را در دل کوه ها و دشت های خود جای داده است. مناطق ییلاقی و دارای آب و هوای معتدل و مناسب بوده و از بالاترین پتانسیل گردشگری برخوردار است.

اولین همایش ملی
پارک‌های ملی و مناطق تحت حفاظت

۵- دره های کندیکلر (ماسه سنگی): در منطقه امن قره بوق قرار دارد و از بعد زمین شناسی از نوع سنگ رسوبی می باشد که ترکیبی از ذرات ماسه و کانی های گوناگون این اثر زیبا و چشم نواز در قسمت غربی منطقه و در مسیر منطقه و پناهگاه امن حیات وحش قره بوق قرار و مساحت قابل توجهی را به خود اختصاص داده است.

۶- لاله های واژگون خور جهان در فهرست آثار طبیعی میراث فرهنگی استان ثبت شده است. روستای خورجهان یکی از روستاهای داخل منطقه حفاظت شده انگوران با جمعیت ۳۲۳ نفر است ، و این گل ها در فضایی به مساحت حدودا سه هکتار می باشد البته در زمانهای گذشته خیلی بیشتر بوده ولی متأسفانه این لاله های واژگون در معرض انقراض قرار دارند هم‌چنین این گل‌های زیبا یکی از چشم اندازهای منحصر بفرد در منطقه می‌باشد از دو گونه رنگ زرد که کمتر می باشد و گونه رنگ سرخ که غالبا به این رنگ می باشند تشکیل شده، این گیاه از نظر علمی یک گیاهی علفی پیاز دار می باشد و در ارتفاعات بالای ۱۶۰۰ متر ارتفاع از سطح دریا رشد و نمو می کند و اینکه در مسیر رسیدن به این منطقه چشم اندازهای زیبای دیگری نیز وجود دارد که یک لذت را به بیننده انتقال می دهد، این گل‌های زیبا از اردیبهشت ماه تا پایان خرداد هر سال عمر می‌کنند ، هم‌چنین مردم محلی و بومی در گویش خود آغلار گولر یعنی گریه می کند می خندد می نامند.

۷- رودخانه قزل اوزن که از استان کردستان سرچشمه می گیرد و با گذشتن از استان های زنجان و ۴ استان دیگر به دریای کاسپین می ریزد ، یکی از شریانهای مهم ایران می باشد و یکی از رودخانه های خیلی مهم ، در مورد وجه تسمیه رودخانه این می باشد که قزل یعنی طلا و اوزن یا جاری ، که نشان از اهمیت این رودخانه دارد، نام های باستانی این رود آماردوس، ماردوس، مردوس، آماری، مردی، ماردی و امردی می باشد ، این رود بزرگ ۵۰۰ کیلومتر طول دارد.

۸- مراکز فسیل دار دربند قارچی که در پنج کیلومتری سمت غرب ماهنشان به طرف روستای ینگجه سینار قرار دارد و مربوط به دوره سلجوقیان می باشد که در سال ۱۳۸۷ با شماره ثبت ۲۵۹۴۱ در فهرست آثار میراث فرهنگی ثبت شده است. طول این دربند حدودا ۱۵ کیلومتر می باشد و هم‌چنین حیات وحش همچون قوچ و میش و کبک و ... در آن وجود دارد. فسیل فسیلهای این منطقه از جانوران دریایی مثل دو کفه ای ها، شقایق، ستاره دریایی می باشد و هم‌چنین در کنار این دربند قلعه تاریخی دیگری که از قلعه های اسماعیله بوده است مشاهد می شود هر چند آثار به جا مانده از این قلعه تخریب شده اما امید آن است که با همت مسئولان اندکی مرمت شود.

۹- چشمه آب گرم میانج در روستای میانج از توابع شهرستان ماهنشان قرار دارد و حدود ۴۶۵ نفر جمعیت دارد. این روستا دیدنی‌های طبیعی زیادی دارد. چشمه آب گرم میانج در دو کیلومتری شمال شرقی این روستا قرار دارد که شبیه به یک دریاچه است. و آب دریاچه شور می باشد. شامل سه حوض کوچک می باشد ، آب هر کدام خواص متفاوتی دارد و در کنار آن یک محوطه بزرگ ماسه‌ای قرار دارد که پس از حمام در آب، می‌توان در داخل ماسه‌ها مدتی خوابید و این کار موجب تسکین درد می‌شود...

۱۰- گیاهان خاص و بکر و دارویی موجود در منطقه که می توان علاوه بر جنبه پزشکی گردشگری می توان از آنها برای ذخایر ژنتیکی گیاهان در مراکز مرتبط استفاده کرد مانند، زرشک، بادام، تنگرس، بنه، خینجوک، کما، درمنه، لاله واژگون، گل حسرت، آویشن

اولین همایش ملی
پارک‌های ملی و مناطق تحت حفاظت

گون و انواع گندمیان و بسیاری دیگر که به گفته بعضی از مردم محلی در زمانهای نه چندان دور افرادی از کشورهای مثل هندوستان برای بردن این گیاهان خاص داروئی به این مناطق می آمدند.

۱۱- چشمه آبگرم ینگجه ، روستای ینگجه این منطقه می با جمعیت حدودا ۲۴۰ نفر یکی از روستاهای انگوران و دندی می باشد. و به استحضار می رساند این چشمه یکی از چند چشمه آبگرم در منطقه می باشد که بنا به گفته اهالی در زمانهای قبل فعال بوده اما چند سالی است که این چشمه ها خشک شده است.

۱۲- منطقه سون تو ، که در داخل منطقه حفاظت شده انگوران قرار دارد و از آثار زمین شناسی جالب این منطقه می باشد که حاوی رگه های معدنی کائولان می باشد زمین گردشگری و این اثر از آثار بالقوه برای گردشگری در این منطقه می باشد. و با توجه به غنای زیاد زمین شناسی و آتشفشانی در این نقطه از این منطقه بعنوان بهشت زمین شناسی یاد می شود.

با توجه به ورود گردشگران به شهرستان ماه نشان که خصوصا در ایام عید نوروز و فروردین ماه هر سال می باشد حدودا در این ماه ۲۱ هزار گردشگر وارد می شوند ، و از نظر فراوانی هم قلعه بهستان، دریاچه خندقلو، دربند قاطرچی و روستای قزلو بیشترین تعداد گردشگر را جذب از آن خود کرده اند

پیشنهادهای گردشگری

۱- بستر سازی جذب سرمایه های غیر دولتی ایجاد منطقه رفاهی با توجه به نزدیک به قطب گردشگری تخت سلیمان آذربایجان غربی و مکان یابی آن در نزدیکترین مکان به محل های هدف گردشگری ، مراکز اقامتی و بوم گردی ۲- توزیع بروشورهایی به گردشگران و نصب تابلوهای راهنمای گردشگری

۳- آموزش های مربوطه داده به مردم و بیان اهمیت های گردشگری بر اقتصاد منطقه

۴- ایجاد گروههایی مانند تورگردان های جوان

۵- نیازسنجی زیر ساخت ها و امکانات مربوطه توسط استانداری برنامه ریزی که نتیجه این کار پس از چند سال برگشت هزینه های صرف شده به خزانه کشور خواهد بود.

۶- برگزاری همایش ها در خصوص معرفی منطقه که این امر نیاز به پیگیری مسئولین و محلی دارد

۷ ایجاد طرح مدیریتی برای پناهگاه و منطقه حفاظت شده انگوران.

۸- زون بندی مناطق حفاظتی و تعیین زون های تفریحی و حفاظت (Kirkman و همکاران، ۲۰۱۳).

منابع

- داودی قدرت اله ، نظریان علیرضا ، ۱۳۸۶ اکوتوریسم در مناطق تحت مدیریت محیط زیست استان چهارمحال بختیاری، ۳: ۱۳۰-۱۲۱.
- اندروی درام ، آلن مور ترجمه محسن رنجبر ۱۳۹۰، مقدمه ای بر برنامه ریزی و مدیریت اکوتوریسم ، انتشارات آیپژ ۱۷۲ صفحه.

کیانی ابراهیم ۱۳۷۹ منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش انگوران، نویسنده انتشارات محیط زیست زنجان. ۱۱۴ صفحه.

فرزانه رحیم پور ۱۳۸۷ مجموعه مقالات همایش ملی طبیعت گردی اکوتوریسم، انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی زنجان.

معاونت برنامه ریزی. ۱۳۸۹. بررسی و تعیین کشش توریستی استان از نظر قابلیت ها و موقعیت جغرافیایی و تاثیر آن در رشد و توسعه اقتصادی استان و کشور، انتشارات استانداری زنجان ۲۲۶ صفحه.

طرح جامع منطقه نمونه گردشگری بین المللی سلطانیه، مهندسین مشاور مآب، ۱۳۸۷.

پروانه پرچکانی. ۱۳۸۳. چقدر ایران را می شناسیم؟ همه چیز درباره زنجان، انتشارات اسلامی،

Kirkman, H., 2013. Choosing boundaries to marine protected areas and zoning the MPAs for restricted use and management. *Ocean & coastal management*, 81, pp.38-48.

Wang, Y., Yang, H., Qi, D., Songer, M., Bai, W., Zhou, C., Zhang, J. and Huang, Q., 2021. Efficacy and management challenges of the zoning designations of China's national parks. *Biological Conservation*, 254, p.108962.

Introduction of tourism areas in in Mahenshan Province

Abstract

Today, tourism and nature tourism is one of the most important and best and most fundamental measures for any country that looks to the future, also according to statistics, the tourism industry is one of the few income-generating industries in the world, and its position Especially in developed countries, it is very high due to the attraction of financial resources, the expansion of relationships, and also the lack of pollution, and most importantly, the injection of social vitality into the society. The purpose of this research is to introduce tourism potential places in Mahenshan city in Zanzan province including Angoran protected area and Angoran wildlife sanctuary. Among the areas prone to the development of tourism and ecotourism, Behestan Castle, Dudkesh Jen, high and salt chalk hills of Dandi region, Qozlu terraced village, Kondikler valleys, overturned tulips of Khor village, Qezal Ozen river, fossilized centers of Darband Fungi, hot spring The middle is special and pristine and medicinal plants, Yengje hot spring, Son Tu area. It is hoped that these potentials in this area will be considered by the officials in the planning, because the pristine areas with a good plan and idea and calculation and investment It will be possible and its results and benefits will be included for the people of the region and the government. Regarding the arrival of tourists to Mah Nishan city, which is especially during Nowruz and Farvardin every year, about 21 thousand tourists arrive in this month, and in terms of frequency, Behestan Castle, Khandaqlu Lake, Darband Qaterchi and Qazlo village are the most. They have attracted many tourists. Considering that most of the above areas are within the 4 zones of the Environmental Protection Organization, the zoning of tourism areas and extensive tourism should be implemented by implementing the management plan of protected areas so that in addition to human uses, more sensitive areas and safe areas can be identified. Protected

اولین همایش ملی پارک‌های ملی و مناطق تحت حفاظت

Key words: Ecotourism, Historical monuments, Mahnesan